

Riktlinier i svensk djurskyddspolitik : Programtal

Tenow, Christian L.,

12 K Br.

National Library
of Sweden

S. A

Ekem.
Djursk.
(Br)
o

Riktlinier i SVENSK DJURSKYDDSPOLITIK

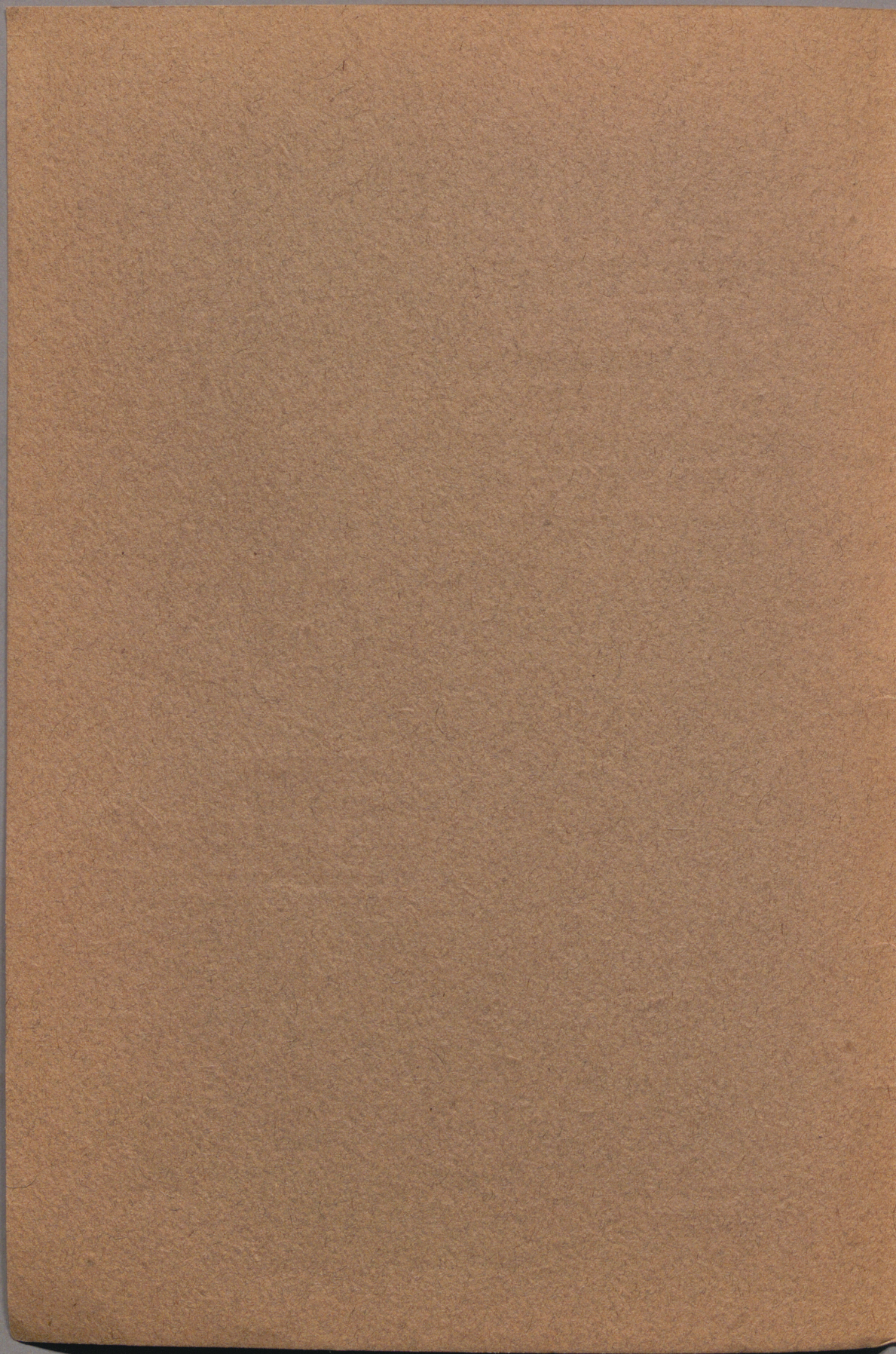
Programtal

af

CHR. L. TENOW,

Ordförande i De Svenska Djurskyddsföreningarnes Centralförbund.

Centraltryckeriet,
Stockholm 1910.

RIKTLINIER

I

SVENSK DJURSKYDDSPOLITIK

PROGRAMTAL

AF

CHR. L. TENOW,

ORDFÖRANDE I DE SVENSKA DJURSKYDDSFÖRENINGARNES CENTRALFÖRBUND.

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM 1910.

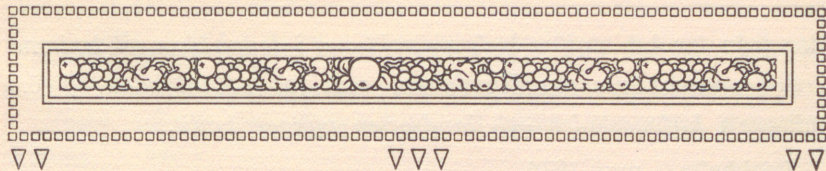
ВВЕДЕНИЕ

СВЕТСКО-УРСКОЕ
ПОЛИТИК

ПРОГРАММА

ОБЩАЯ ТЕОРИЯ

De svenska djurskyddsföreningarna beslöto genom sina ombud vid senaste konferens i hufvudstaden den 10—11 juni 1909 att uppdraga åt centralstyrelsen att efter vissa allmänt gifna grunder utarbета och för en extra konferens instundande sommar framlägga en organisationsplan för djurskyddsarbetet inom landet.

Vid fullgörandet af detta ansvarsfulla uppdrag har den kommitté, som centralförbundets styrelse tillsatt för att förbereda denna fråga, och hvars utlåtande inom kort kommer att offentliggöras, kommit till den uppfattningen, att ett af de viktigaste leden i en sådan organisationsplan skulle vara en bestämmelse därom, att vid de tid efter annan sammanträdande konferenserna fastställdes vissa riktlinier för det gemensamma djurskyddsarbetet landet öfver.

Det är därför af stor vikt, att man i de särskilda djurskyddsföreningarna tager frågan om de olika programpunkterna under mångsidigt och sakförståndigt öfvervägande. Den svenska djurskyddsrorelsen har för öfrigt numera vunnit en sådan omfattning, att den frånvaro af ledande grundsatser, som hittills ofta varit utmärkande för de särskilda föreningarnas arbete, snarast möjligt måste efterträdas af samling kring ett fast och målmedvetet program.

Det är därför jag med stor tillfredsställelse tillmötesgår en från många håll inom föreningarna framställd önskan, att jag skulle

låta från trycket utgifva hufvudpunkterna i de tal öfver riktlinierna i den svenska djurskyddspolitiken, som jag på inbjudan af föreningar i hufvudstaden och landsorten nyligen hållit.

Stockholm i maj 1910.

Chr. L. Tenow.

Mina damer och herrar!

Många af de önskemål, som af djurskyddsrelsens främsta män och kvinnor i denna rörelses första tid för snart femtio år sedan uppställdes, hafva för visso realiserats; men många af dem äro ännu ouppfyllda och kräfva fullt ut de nutida djurskyddarnes uppmärksamhet.

Nya kraf ha dessutom framträdt i följd af *tidsandans utveckling*, *rättsmedvetandets omdaning* och förändringarna i fråga om *landets ekonomiska läge*.

Vårt djurskyddsprogram är så omfattande, att det icke blir mig möjligt att genomgå *hela* programmet. Jag måste därför inskränka mig till några hufvudpunkter, som jag funnit *framför andra* vara värda uppmärksamhet.

Djurskyddet är i vår tid en fråga om *djurens rätt* och är ett medel till *människans moraliska förbättring*; det är dessutom en *fosterländsk uppgift* och har den mest ingående *ekonomiska betydelse* såväl för nationen som för den enskilde.

Rättsgrundsatserna.

Den kraftigaste riktlinien för vårt nutida djurskyddsarbete är den, som gifvits genom den reform i vår *lagstiftning*, som fått namn af »den Nydalska lagen af 1907».

Många djurvänner i vårt land ha ännu icke insett *hela* innebörden, och den *väsentliga* innebörden af denna lagändring.

Vi minnas, att djurskyddsparagrafens ordalydelse före denna tid var:

»Visar någon vid behandling af egna eller andras kreatur uppenbar grymhet straffes . . . etc.»

Genom lagändringen af 1907 ha orden »egna och andras kreatur» utbytt mot det enda ordet »djur», så att ordalydelsen nu är:

»Visar någon vid behandling af djur uppenbar grymhet straffes . . . etc.»

Mången är nu frestad att säga, att skillnaden väl icke är så stor, ty i realiteten blir det väl ändå hufvudsakligen de djur, som ha en ägare, som få njuta detta lagens skydd.

Jo, skillnaden är mycket stor, men den ligger icke så mycket i ordalydelsen som i lagens *förändrade anda*, den *nya rättsprincip*, på hvilken den hvilar.

Djurskyddslagstiftningen före 1907 hvilade principiellt på två grundmoment: *sedligheten* och *äganderätten*.

Det första momentet, *sedligheten*, röjes tydligt redan däraf, att paragrafen från begynnelsen fick sin plats i kapitlet »om sedlighetsbrott».

Grymhet mot djur, framför allt då grymheten framträder uppenbart och ohöjdt, ansågs kränkande för vår sedliga känsla och sårande för anständigheten, hvarför det ock i straffhänseende jämnställdes med fylleriförseelser, otukt, spel och dobbel eller annan förseelse, som kan väcka *allmän förargelse*.

Det var den *ena* sidan.

Det andra momentet, på hvilken lagen förr hvilade, var *äganderätten*, hvilket tydligt framgick däraf, att *icke alla* djur, utan endast *egna och andras kreatur*, d. v. s. husdjuren, voro lagligt skyddade genom denna djurskyddsparagraf.

Det må nu visserligen väcka vår undran, att icke misshandel af ett herrelöst och s. k. *vildt djur* skulle i lika hög grad kunna såra den sedliga känslan och göra en dylik begränsning till allenast »kreatur» meningslös.

Men förklaringen häröfver och den djupa meningen däri fingo vi på ett eklatant sätt framburen under de debatter i vår riksdag, som föregingo den s. k. Nydalska lagens ändliga seger 1907, efter en femårig energisk propaganda för reformen såväl inom som utom riksdagen.

Motståndet, som förnämligast utgick från första kammaren, gick ut på, att lagen ej borde hindrande ingripa i jägares och fiskares häfdvunna frihet att behandla skogens och luftens och vattnens vilda djur på de sätt, som hittills betraktats berättigade, men som man måste medge icke kunde stå sig inför en rättsuppfattning, som inbegrepe *alla* djur under lagens skydd.

Att detta motstånd bröts genom lagens antagande betecknar ett framsteg i vår juridiska rättsuppfattning i fråga om djurens ställning, som är epokgörande i det svenska djurskyddets historia.

I och med antagandet af denna lag, som skyddar *alla* djur, har principen om äganderätten och skyddet för *denna* rätt fått lämna rum för principen om *djurens egen rätt för sin egen skull* till lagens skydd.

Det är icke osannolikt, att denna princip endast dunkelt skönjdes af flera bland dem, som gåfvo sin röst för lagändringen, men den utgör icke desto mindre en fast grund att utgå ifrån och bygga vidare på. Den ger en väsensskillnad åt lagen före 1907 och lagen efter 1907.

Vi skydda djuren för *deras egen skull*. Vi tillerkänna dem rätt att lefva på en del af vår jord efter sin art och sin natur, och vi skydda dem mot misshandel.

Det är icke längre af nåd och tillfällig godhet, ej heller på grund af individuell, sentimentalt pjunkig läggning, som vi befira öfvergrepp mot djuren, utan på grund af lagens bokstaf och anda.

Hvad som förr var en *nådegåfva*, som den godsinte gaf åt juridiskt rättslösa varelser, är numera en fordran af *rättvisa* åt djurvärlden, som vår lagstiftning ställer på alla landets medborgare.

Men *härmed* är icke allt väl beställt. Verket är icke fullbordadt, endast börjadt. *Riktlinien* är gifven. Det gäller att *följa den*.

Lagens anda är ännu icke känd och fullt fattad ens af dem, som gå i spetsen för djurskyddsrörelsen i vårt land. Många ha icke följt utvecklingen utan stå ännu kvar på *medlidandets* och *barmhärtighetens* frivilliga grund, omedvetna om att barmhärtigheten och medlidandet redan beredt vägen för en bredare form för djurskyddet, nämligen *rättvisan*.

Denna *nya riktlinie*, som vår generation har att följa i djurskyddet, går ut på att:

dels göra dessa nya åskådningar kända i vida kretsar, utveckla och befästa dem;

dels att utstaka de gränser, som äro ovissa och sväfvande mellan *djurens rätt* och *människans rätt*.

Dessa gränser kunna icke exakt uppdragas en gång för alla; de måste successivt utsträckas allt efter som uppfattningen om rättvisa och en känsligare moral vinner insteg hos allmänheten.

De större kraf på rättvisa mot djuren, som ännu blott finnas hos *djurskyddsrelsens* förkämpar och ett fåtal i denna riktning utvecklade, skola systematiskt inarbetas i det allmänna rättsmedvetandet, i folkuppfattningen, så att *lagens grund blir fullt identisk med det allmänna rättsmedvetandets grund.*

Denna uppgift ger oss djurskyddare mycket att skaffa och gör icke vår uppgift alltid så lätt.

Vi ha redan fått erfara detta.

De vilda djurens rätt.

Bland de gränslinier, som äro oreglerade såväl i folkuppfattningen som i rättsmedvetandet, är *gränsen emellan människans rätt till herraväldet öfver djuren och djurens rätt till frihet på grund af sin natur.*

De tama djuren, som under århundraden i människans tjänst utvecklats till husdjur med dettas vanor och böjelser, vålla oss ej hufvudbry i detta fall.

Men de vilda däremot, hvilkas naturell, lefnadssätt och instinkter våldföras i fångenskap, äro enligt den högsta hittills kända djurskyddsmoral berättigade att lefva i frihet, och det är vår djurskyddsplikt att inarbeta denna uppfattning i rättsmedvetandet.

Därför ha ock menagerierna — såväl de bofasta som de ambuloriska, såväl Cuneos och andra kringflackande djurutställningar som Skansens och andra s. k. zoologiska trädgårdar — sedan länge varit föremål för alla *allvarliga* och *målmedvetna* djurskyddsvänners ogillande, ja fördömande.

Och allt efter som djurskyddsrelsen vuxit till i styrka och inflytande, desto kraftigare har detta ogillande och detta fördömande tagit sig uttryck, och desto mera har hoppet spirat, att en gång få ett slut på detta missbruk af djuren, som är en skamfläck på vår civilisation.

Inspärrandet af vilda djur i lifslång fångenskap under tillkonstlade förhållanden är en form af djurplågeri, som vår tids rättsbegrepp är moget att fördöma.

Detta är i nutiden djurskyddsrelsens klara och ofrånkomliga ståndpunkt.

Och under de sista åren har det blifvit för oss organiserade djurskyddsvänner i hufvudstaden allt klarare, att vi icke längre kunna undanskjuta frågan om Skansens zoologiska utställning, liksom våra medarbetare på djurskyddsfältet i landsorten allt oftare gripit in mot menagerierna.

Fullkomligt utan hänsyn till om de vilda djuren i denna fångenskap behandlas mer eller mindre »väl», betrakta vi *själfva inspärlandet, själfva fångenskapen* såsom ett uppenbart brott mot djurens rättskraf.

Människor, som svårt brutit mot samhällets lagar och anses farliga för samhället, straffas med frihetens förlust. Men gent emot de till lifslång fångenskap under för dem onaturliga förhållanden dömda *vilda* djuren kan man icke åberopa, att de brutit mot samhällets lagar och därför böra behandlas som *brottslingar*.

Det skall naturligtvis alltid finnas de, för hvilka det framstår som en »dårskap» att arbeta för rättvisare förhållanden i samhället, vare sig det gäller människor eller djur. För den klen-trogne och modsvage och principlöse är allt tröstlöst. Men detta skall ej förtaga oss vår tro och förtröstan.

Intet skall häjda djurskyddsrelsens frammarsch. Den dag torde icke vara fjärran, då det blir belagdt med straff i vårt land att hålla vilda djur i fångenskap, då ingen längre vågar beteckna det som »dårskap» att beifra ett sådant brott. Detta är lika visst som att slafveri och tortyr mot människors barn fått vika för en högre rättsåskådning.

Henry Salt, den store tänkaren, säger i sitt klassiska arbete *Djurens Rättigheter*, angående vilda djurs inspärlande i zoologiska trädgårdar följande:

»Att taga ett vildt djur från dess naturliga tillstånd, sjudande af lifskraft och lefnadslust, och inspärta det för dess återstående jämmerliga lif i en bur, hvarest det knappast har plats att vända sig och hvarest det nödvändigtvis måste förlora hvarje utmärkande karaktärsdrag, detta synes mig vara ett så uppenbart förnekande af djurens rättigheter, som man gärna kan tänka sig. Ej heller äro dessa zoologiska institutioner af något verkligt vetenskapligt värde, åtminstone hvad angår de vildaste och svårhandterligaste djuren, ty det kan ej påstås, att förevis-

ningen af dessa vilda djur på något sätt främjar det mänskliga vetandet. Ty hvad se väl de goda människorna, som om söndagseftermiddagarna promenera i de zoologiska trädgårdarna och med sin paraply stöta till en blinkande berguf eller kasta skorpor i flodhästens ginungagap? Förvisso icke vilda djur eller vilda fåglar, ty sådana ha ännu aldrig funnits och kunna aldrig finnas ens i det bästa menageri, utan endast en yttre likhet med och skenbild af skogens och präriens invånare, stackars håglösa kvarlevor af hvad som förut varit vilda djur. Att döda och uppstoppa dessa offer för vår sjukliga nyfikenhet i stället för att inspärta dem i lifslångt fängelse, skulle vara ett på samma gång mänskligare och billigare sätt och rimligtvis till lika stor nytta för vetenskapen.» — — — — —

»Låt mig slutligen påpeka, att om vi vilja närma oss de vilda djuren, bör detta närmande vara grundadt på en verklig tillgifvenhet för dem såsom varande lefvande väsen och medvarelser, och icke på en öfverlägsen begåfning eller fyndighet, genom hvilken vi kunna slita dem från deras ursprungliga tillhåll, gifva en skef riktning åt hela deras lif och degradera dem till favoriter, kuriosa eller arbetsbesparande automater.

De parker, som i större städer utgöra en kär tillflyktsort för fåglar, ekorrar m. fl. djur, kunna gifva oss en antydning om, hurudant vårt förhållande till de vilda djuren kunde vara under mer humana villkor.»

Den store svenske naturforskaren *professor A. G. Nathorst* säger i sitt arbete »Hafva djuren rättighet att lefva» följande:

»För att en zoologisk trädgård skall äga berättigande måste den endast hysa sådana djur, som verkligen tåla klimatet och som kunna trifvas i fångenskapen. Faran ligger däruti, att man af samlingslusta och begär att skryta med så många arter som möjligt äfven mottager djur, som vantrifvas, och om hvilkas beteende i den fria naturen man därför icke får någon korrekt föreställning. Sådana djur borde hellre dödas och uppstoppas, det vore att göra pinan kort.»

Att detta kraf redan i tiotal af år framstälts af de ledande djurskyddsförkämparna och ej är någon först på sista tiden af »fanatiska» djurskyddsvänner framställd fordran, visas bäst däraf, att redan år 1896 på den tolfte internationella djurskyddskongressen i Budapest uttalades i fråga om vilda djur i fångenskap följande:

»Man har fastslagit, att friheten är människans högsta goda. Kan man icke med samma rätt säga att den är djurens? — Ja, mer än så; friheten är icke blott djurens högsta goda utan grundvillkoret för deras tillvaro.

»Att lefva» är för dem att vara fria. Endast frihet är lif. Fångenskap är död, en förlängd död utan slut. Man kan tryggt säga, att alla fångna djur, från det kungliga lejonet till den lilla råttan i sin bur, ej längre lefva, endast existera, vegetera. Kroppen andas, men själen är död eller en vanför krymplings.

Millioner sådana olyckliga djur äro offer för människans grymhet, likgiltighet eller till och med självviska ömhet — ty i detta fall skapar tillgifvenheten nästan lika många offer som grymheten.

Om sålunda själfva människans tillgifvenhet för djuren blir en källa till olycka, frihetens och därmed det lefvande livets förlust, så måste vi vädja till det medlidande med djurvärlden, som förmår att höja oss öfver ej blott grymheten och likgiltigheten utan ock öfver vår själfviska sympati för fångenskapens offer.»

Huru träffande har icke här skildrats just det förrådiska band, som länkar Skansens djur vid deras trånga fångelser. Allmänhetens själfviska sympati för offren, heter detta band.

Slaktfrågan.

I lång tid ha djurskyddets förkämpar i vårt land haft en seg och uthållig strid om införandet af *förbättrade slaktmetoder* och genomförandet af en effektiv *slaktlag*.

Dels genom bearbetande af den allmänna opinionen och dels genom vissa administrativa förfoganden, till hvilka man förmått vederbörande myndigheter, har man numera kommit så långt, att man kan anse denna fråga färdig att slutgiltigt lösas.

Landshöfding Treffenberg — den store Dalahöfdingen — som på sin tid var ordförande i de svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund, hvilket han för öfrigt stiftade — tog i slaktfrågan ett initiativ, som vi böra hugfästa såsom epokgörande, och som, om han icke jämväl i många andra hänseenden skapat sig ett namn såsom en af djurskyddets främste här i landet, skulle berättiga honom till vår outplånliga tacksamhet.

Midt i en tid, då ännu bedöfningslakten mångenstädes i vårt land var ett okänt begrepp, så utsände han såsom Konungens befallningshafvande i Kopparbergs län ett cirkulär till samtliga länsmän. I detta cirkulär, dateradt den 25 November 1891, fäste han länsmännens uppmärksamhet på det barbariska slaktsätt, som då användes på många ställen inom länet, samt förstärkte dem att, där grymhet vid behandlingen af kreatur sålunda förekom, ovillkorligen i laga ordning sådan förbrytelse beifra.

Detta »barbariska slaktsätt» var *slakt utan bedöfning*.

Man ser sålunda, att landshöfding Treffenberg helt enkelt betecknade slakt utan bedöfning som en *förbrytelse* och ålade länsmännen att beifra »sådan förbrytelse».

Att lösa slaktfrågan på lagstiftningens väg har emellertid visat sig innebära betydande svårigheter och har rönt ett segt motstånd.

På Landshöfding Treffenbergs förslag skref Riksdagen redan 1896 till Kungl. Maj:t i ämnet och sedermera har frågan gång på gång där varit uppe, dels i interpellationer, dels också i motioner, framburna af herrar Möller och Wavrinsky, och hvilka jämväl ledt till riksdagsskrifvelser, påyrkande utredning och lagförslag.

På justitiedepartementets anmodan har också centralförbundets styrelse verkställt en sådan utredning och på grund af denna förelagt Kungl. Maj:t ett detaljeradt lagförslag, hvilket nu väntar på behandling af statsmakterna.

Transportfrågan.

Af alla djurskyddsfrågor på dagordningen är kanske den s. k. transportfrågan den som i närvarande stund ligger närmast sin lösning. Den har ändtligen lyckats ådraga sig myndigheternas intresse och allmänhetens mera odelade sympatier.

Redan år 1876 började rektor P. A. Siljeström i Sv. Allm. djurskyddsföreningen ett energiskt arbete för att få till stånd ett *reglemente för transport af djur*, och hans fordringar, hvilka under en lång följd af år voro denna förenings, voro i det närmaste desamma, som ännu, om också mera detaljerade, framläggas af *vår tids* djurskyddare. I själfva verket mycket blygsamma fordringar, som hvarken förutsätta större ekonomiska uppoffringar eller större arbete än hvad som skulle lönas af en motsva-

rande behållning genom djurens bättre kondition och däraf be-
tingade högre värde.

Styrelsen för de svenska djurskyddsföreningarnas central-
förbund har till Kungl. Maj:t ingifvit jämväl ett förslag till lag
angående transporter af djur.

Förslagets utförlighet förbjuder mig att ens i korthet referera
några af dess hufvudpunkter och jag inskränker mig därför till
en allvarlig maning till landets djurskyddare att genom lämplig
påverkan, hvar och en på sina representanter i riksdagen, be-
främja centralförbundets förslag såväl till *slaktlag* som *transport-
lag*, hvilka båda förslag, som sagdt, utförligt motiverade, ligga
på regeringens bord och endast vänta på godkännande af stats-
makterna.

Och till landets Regering och Riksdag vädjar jag, i det sven-
ska djurskyddets namn, att taga sig an dessa för såväl den
materiella som den andliga kulturen betydelsefulla frågor.

Vivisektionsfrågan.

Enligt de kraf, som numera måste ställas på ett utveckladt
och förfinadt djurskyddssamvete, får *vivisektionsfrågan* icke sak-
nas i ett modernt djurskyddsprogram.

Men om också hvarje djurskyddare, som vill förtjäna nam-
net, och hvarje djurskyddsförening, som icke vill svika sin
plikt, icke kan ansluta sig till en vivisektionistisk uppfattning,
utan öppet och ärligt måste stå som motståndare till de vivi-
sektionistiska brotten, så följer ingalunda häraf, att hvarje djur-
skyddsförening skall syssla med antivivisektionistisk propaganda.

Tvärtom fordrar vidden af vår tids djurskyddssträfvand-
en och en klok djurskyddspolitik, att en arbetsfördelning sär-
skildt på denna punkt genomföres mellan föreningarna. Vivi-
sektionsfrågan är så svår, den antivivisektionistiska taktiken
kräver så specifika förutsättningar hos dem, som skola hand-
hafva den, att det utan tvifvel vore mindre gynnsamt, om
alla djurskyddsföreningar sysslade därmed.

Därför ha vi också här i landet — liksom annorstädes —
bildat en särskild antivivisektionsförening, Nordiska Samfundet,
som påtagit sig det svåra värfvet att föra djurskyddets talan på
denna punkt.

Jag skall icke närmare ingå på denna fråga, helst dess läge torde vara känt för de flesta bland eder.

Men jag vill, i anslutning till hvad jag redan antydtt om antivivisektionens ställning till hvad man plägar kalla det allmänna djurskyddet, framhålla ett par taktiska synpunkter.

Antivivisektionisterna och de allmänna djurskyddsarbetarna ha ingen anledning att se på hvarandras arbete *utan förståelse*. Det är intet tvivel om att hvar och en, som de allmänna föreningarna värfva för sin sak och för sitt arbete, komma också närmare antivivisektionismen. Äfven om det är en vivisektor som skrives in i en allmän djurskyddsförening, så kommer han antivivisektionisterna närmare, och endera dagen släpper han vivisektionsknifven. Vi ha äfven i vårt land haft exempel därpå.

Och, omvänt: en hvar, som antivivisektionisterna fått inskrifven i Nordiska Samfundet, har i och med detsamma blifvit en varm och afgjord vän till de allmänna djurskyddssträfvandena.

Den animositet eller jalousi eller rädsla eller hvad jag skall kalla det, som man ibland finner hos en eller annan efterblifven allmän djurskyddare, då antivivisektionisternas arbete kommer på tal, bottnar nog närmast i bristande eftertanke.

De allmänna djurskyddsföreningarna borde känna den varmaste tacksamhet mot de antivivisektionistiska föreningarne för all den tillväxt i kraft och all den intelligens, som de fått från dem.

Och inom det allmänna djurskyddsläget har man icke kunnat undgå att iakttaga, hur många af de förnämsta inom detta läger just *öfver* antivivisektionismen kommit att blifva framstående allmänna djurskyddsarbetare.

Jag nämner namnet *Adolf Leonard Nordvall*, skaparen af det svenska djurskyddet, initiativtagaren, ledaren. Han kom till det allmänna djurskyddet *öfver* antivivisektionismen.

Jag nämner namnet *J. Chr. Lembcke*, skaparen och organisatören af det danska djurskyddet. Han vanns *först* för antivivisektionen och *därmed* för det allmänna djurskyddet.

Jag nämner namnen *Lizzy Lind af Hageby* och *Elna Tenow*. *Öfver* antivivisektionismens skola trädde de in i arbetet för allmänt djurskydd på den bredaste bas.

Blåddra i Nordiska Samfundets digra matrikel med de 10,000 namnen! Och erkänn, att det allmänna djurskyddet här har en armé, värd att vara stolt öfver. Det finns faktiskt *icke en* antivivisektionist, som icke på samma gång är anhängare af allmänt djurskydd.

Hos en hvar i denna kompakta och djurskyddet hän gifna massa af medborgare och medborgarinnor ha de allmänna djurskyddsföreningarna en väl preparerad jordmån, då det gäller de allmänna djurskyddskrafven.

Och för öfrigt, då de skuggrädda bland de allmänna djurskyddsvännerna befara, att antivivisektionisternas s. k. öfverdrifter i djurskyddsuppfattningen skola skada djurskyddets sak hos allmänheten, så misstaga de sig fullkomligt.

Erfarenheten visar till fullo på alla områden, att de, som gå fram med *extrema* fordingar, utan undantag bana en *bred väg* för dem, som komma efter med *moderata* anspråk och alldeles speciellt väcka beredvilligheten att gå med på hvad dessa moderata begära.

Man får icke förglömma, att det faktiskt var Nordiska Samfundet, som genomdref den Nydalska lagen.

De allmänna djurskyddsföreningarna ha därför sannerligen ingen anledning att stå antivivisektionisterna emot. Men jag återkommer än en gång till hvad jag nyss yttrade: *detta innebär ingalunda att de allmänna djurskyddsföreningarna böra sysselsätta sig med antivivisektionsspörsmålen*. Tvärtom, de ledande antivivisektionisterna anse, att detta skulle vara ogynnsamt för såväl det allmänna djurskyddet som för antivivisektionssaken.

Landtbruk och boskapsskötsel.

Bland de nya riktlinier för den svenska djurskyddspolitik, som jag vidare vill lägga en hvar på hjärtat att med kraft inrikta, är också den, att djurskyddsvännerna ställa sig i mångsidig och intim förbindelse med de statens och det allmännas organ, som befordra näringslifvet, speciellt det näringslif, som hänför sig till landtbruk och boskapsskötsel.

Här möta oss i främsta ledet hushållningssällskapen, landtbruksstyrelsen och statens konsulenter i de olika landtliga hushållningsgrenarna.

Här kan djurskyddsverksamheten få det yppersta stöd, få

utomordentligt kraftigt verkande organ. Här kan djurskyddsverksamheten påvisa, att den har nationalekonomisk och socialhygienisk betydelse på samma gång som den har en rättslig grundval och ett moraliskt mål.

Jag skall i anslutning till denna tanke, som allt mera vunnit beaktande bland de ledande djurskyddsvännerna i vårt land, något uppehålla mig vid ett par grenar af statens och hushållningssällskapens verksamhet, hvilka särskildt synas mig vara af beskaffenhet att böra af djurskyddsföreningarna rundt om i vårt land stödjas.

Kontrollföreningar.

I vårt land finnas 662 s. k. kontrollföreningar.

Det torde icke för alla vara tillräckligt känt, hvad som menas med en kontrollförening.

En kontrollförening är en sammanslutning inom landtbruket mellan ett antal ladugårdsägare. En kontrollförening har till uppgift att i de olika till föreningen hörande ladugårdarna genom en särskild, sakkunnig tjänsteman — en s. k. kontrollassistent — verkställa en noggrann kontroll öfver de olika mjölkdjurens produktion och af dem förbrukadt foder.

Jordbrukets afkastning är — med den ekonomiska utveckling, som numera inträdt — nästan helt och hållet beroende af *ladugårdens* afkastning. Ladugården är — ekonomiskt sedt — jordbrukets centrum. Af ladugårdens produkter skola inkomsterna tagas.

För en sund jordbruksekonomi är det alltså af den yttersta vikt att ladugårdens produktions- och driftkostnader stå i ett riktigt förhållande till bruttoinkomsten, så att nettoafkastningen blir den största möjliga.

Därför måste genom kontrollassistenten noggrann undersökning tid efter annan verkställas om hvarje särskildt mjölkdjurs afkastning samt bestämmas den kvantitet och den kvalitet föda hvarje djur bör ha för att lämna det kvantitativt och kvalitativt största utbytet.

Förr ställde man i ladugårdarna alla djur på samma kost. Var den mager, så var den mager åt alla. Var den riklig, så var den riklig åt alla. Och så gör man på de flesta ställen i vårt vidsträckta jordbrukarland ännu i dag.

Ibland öfvergöder man kreaturen, så att de lida *däraf*. Ibland svältföder man dem. Båda delarna är lika illa. Och båda delarna är lika oekonomiskt.

Det ena djuret är icke likt det andra. Liksom den ena människan icke är lik den andra. Den ene blir fet af en mager kost; den andre blir mager af fet kost.

Under det uppsving inom jordbruket, som nu visar sig allestädes i vårt land, har man allt mera bland framsynta och insiktsfulla landtbrukare fått klart för sig detta, och man har från Ystad i söder till Haparanda i norr sökt och funnit medlet till ernåendet af en ekonomiskt välordnad ladugårdsskötsel i de s. k. kontrollföreningarna. En kontrollassistent kommer hvar fjortonde, hvar tjugoförsta eller trettionde dag till bondens ladugård. Han profmjölkar, väger mjölken, undersöker dess fetthalt och bokför sina iakttagelser för hvarje särskild ko.

Med ledning af denna vägning och mätning lämnar han, på vetenskapliga grunder, föreskrifter till ladugårdsskötaren om hur hvarje särskild ko skall på det mest ekonomiska och i öfrigt rationella sätt utfodras till dess han kommer åter.

Och sedan någon tid har gått, är kontrollassistenten i tillfälle att med oemotsägliga siffror visa ladugårdsägaren, hur mycket hvarje ko i ladugården kostat i utfodring och hur mycket kon inbringat för den utfodring hon fått, visa om hon betalt sitt foder och om hon lämnat något öfverskott.

Om en ko är så beskaffad att hon trots ordentlig skötsel och rätt afvägd föda icke betalar sitt foder, är det uppenbart att ägaren måste ta i öfvervägande, om hans ekonomi tillåter honom att behålla henne.

Men å andra sidan, om hon genom riklig mjölmängd och mjölk med hög och däraf betingad värdefull fetthalt väl betalar sitt foder, så har det genom kontrollen konstaterats att kon är ett värdefullt djur.

Det är lätt att inse, hvilken ofantlig betydelse en sådan kontrollverksamhet skall ha för ladugårdsägarnas ekonomi: icke blott under den tid ägaren drager afkastningen af de särskilda djuren, utan ock då ägaren skall sälja en eller flera af sina kor.

Utfodring och afkastning kan genom denna kontroll och denna bokföring bringas i ett ekonomiskt riktigt förhållande till hvarandra, så att icke förluster i ladugårdsdriften uppstå. Och skall kon säljas, kan ägaren få långt mera betaldt, då han

med kontrollräkenskaperna i hand kan uppvisa för köparen, att så och så mycket har hon mjölkat under så och så många år.

Och det stannar icke därvid. Kons egenskaper gå i arf på hennes afkomlingar; och kan man med kontrollräkenskaper konstatera värdefulla egenskaper hos modern, får man mycket mera betaldt för kalvfen.

Jag har själf för kort tid sedan stått på en auktion i Dalarne, där jag har en liten egendom, och ropat på en ko, som uppgafs hafva förträffliga egenskaper som mjölkko. Men ägaren hade icke tillhört någon kontrollförening och kunde alltså icke bevisa, att hon verkligen var ett så förträffligt mjölkdjur som han uppgaf. Jag hade räknat ut, att om hans uppgifter vore sanna, så skulle jag ha varit villig att betala 30 à 40 kronor mera, än det pris hon vid auktionen slogs bort för. Där se vi en direkt förlust för den enskilde däraf att han icke tillhört en kontrollförening. Genom kontrollföreningsverksamheten animeras också landtmännen att kvalitativt höja afvelsstammen. Och därigenom beredes möjlighet att verkställa ett godt urval af afvelsdjur, hvilket eljest är så godt som omöjligt. Hvad detta nationalekonomiskt betyder inser hvar och en, som något sysslat med finansiella spörsmål.

Nu frågar kanske mången liflig djurvän: Hvad har väl detta med djurskydd att göra? Och mycket riktigt fick jag samma fråga vid sistlidna sommars stora internationella djurskyddskongress i London. Då kontrollföreningarna där bragtes på tal — för öfrigt just af oss svenskar — riktade en folkhögskoleföreståndare, som tillika är ordförande i en småländsk djurskyddsförening, till mig följande betecknande ord: »Vi utbilda hos oss kontrollassistenter; vi ha en särskild kurs för sådana vid den landtmannaskola, som är förenad med min folkhögskola. Men *jag* har aldrig, och aldrig någon annan heller, tänkt mig att *det* hade med *djurskydd* att skaffa.»

Jo, sade jag, det är en djurskyddsfråga af eminentaste betydelse. Det är en af det moderna djurskyddets stora *riktlinier* vi här kommit in på.

Det är konstateradt, att endast en god vård af djuren, en fysiologiskt riktigt afvägd näring, rena och luftiga ladugårdar, god rykt och daglig motion hela året om, medföra det bästa resultat i fråga om mjölkdjurens afkastning.

Öfvergådnng är ofta en icke mindre plåga för djuret än undernäring.

Hvilken betydelse skall det då icke ha, att en eller flera gånger i månaden en sakkunnig person inspekterar ladugården och påvisar befintliga brister, uppmuntrar till god vård, påpekar de ekonomiska fördelarna däraf o. s. v.

Visserligen har det förekommit, att man inom kontrollföreningar experimenterat med att på konstlad väg uppdrifva mjölmängden. Men det har obarmhärtigt visat sig, att detta medfört förluster och alla insiktsfulla mejerikonsumenter och kontrollassistenter motarbete numera energiskt alla sådana tilltag. Det har händt, att man sålunda drifvit upp mjölmängden hos enskilda kor ända till 6 à 7,000, ja, 9,000 liter per år — en oerhörd siffra, om man besinnar att 4,000 liter är en högst aktningvärd siffra och att de sunda rekordsiffrorna stå omkring 5,000.

Men detta onaturliga uppdrifvande har hämnat sig till stort ekonomiskt men för ägaren. Djuren lida däraf, sjukna och dö. Detta visar, att djurvännerna genom att söka påverka kontrollverksamheten har en betydelsefull nationalekonomisk mission att fylla.

Kontrollrörelsen anses vara så utomordentligt viktig för jordbrukets uppsving, att staten, landstingen och hushållningssällskapen offra högst betydande summor för att uppehålla den rundt om i bygderna.

Den ökade afkastning kontrollverksamheten årligen tillför landets jordbruk är ofantligt stor. Det är rent af en lifssak för vårt lands hufvudnäring, att det bildas kontrollföreningar och anställas kontrollassistenter i hvarje vrå af vårt vidsträckta land. Inga ansträngningar af fosterlandsälskande män och kvinnor äro för stora, då det gäller en sådan sak.

Det vore hedrande för djurskyddsföreningarna, om de insåge, att här är också ett fält för *dem*; om de genom att uppmuntra till och understödja bildandet af kontrollföreningar skafade sig i kontrollassistenterna *djurskyddsinspektörer* i ladugårdarna rundt om i landet; om de genom att befordra kontrollrörelsen fyllde den stora uppgift djurskyddsrörelsen har såsom en nationell rörelse, en rörelse till höjande af hela landets välförstånd.

Djurskyddsföreningarna borde bilda en särskild fond för be-

fordrande af kontrollverksamheten bland de *minsta* ladugårdsbesättningarna. Kontrollrörelsen har svårt att nå de minsta jordbrukarna, då den ju, trots rika anslag af stat och hushållningssällskap, dock medför kostnader, som den lille jordbrukaren anser afsevärda. Och dock är det, ur såväl ren djurskyddssynpunkt som med hänsyn till småbrukets oerhörda nationalekonomiska betydelse, af fullt ut lika, om icke större vikt, att kontrollverksamheten bedrifves i de minsta ladugårdarna som i de medelstora och större.

Den som iakttagit hur nästan i hela vårt land kreaturen hos de minsta bönderna och å torplägenheterna vanvårdas, aldrig under den långa vintern släppas ut, utan ständigt stå fjättrade, sällan ryktas, aldrig tvättas, ofta äro fulla af ohyra, få svälta, ja törsta — den kan icke nog energiskt påyrka, att djurskyddsföreningarna här gripa in.

Om ur den fond jag nyss föreslog beviljades hvarje koägare med 1—3 kor ett liknande bidrag som det staten och hushållningssällskapen nu pläga bevilja hvarje koägare med mindre än 25 kor, så skulle dessa minsta jordbrukare kunna inrangeras i kontrollrörelsen till stor båtnad för såväl djurskyddsintressena som den privata och nationella ekonomien.

Djurskyddsföreningarna blefve då dessutom i tillfälle att vid sina bidrag fästa *uttryckliga villkor om rykt och skötsel och daglig rastning af kreaturen*, liksom de böra hos staten och hushållningssällskapen utverka liknande villkor vid de allmänna anslagen.

Statskonsulenten i mejerihushållning Liljhagen har berättat mig om ett besök, som han för några år sedan gjorde i Ungern, på ett område, där det svenska kontrollsystemet var sedan någon tid infördt. Det var vid en mejerieställning i Budapest. Främlingarna voro inbjudna till ett jordbruksdistrikt, där bönderna sammanslutit sig till såväl andelsmejeri, som afvelsförening och kontrollförening. Man reste från ladugård till ladugård. Öfverallt ljusa, rymliga, rena stallar. Öfverallt välryktade, skinande, välmående djur. Öfverallt insikten om att *djurens välbefinnande innebär ägarens ekonomiska välgång*.

Efter denna rundtur förde ledaren främlingarne utom området för att visa dem, hur det såg ut där kontrollsystemet *icke* var genomfördt och hur det sett ut *inom* det nyss besökta området *innan* systemet där var infördt.

Där var smuts, vanvård, utmagring och dåligt ekonomiskt resultat.

Jag har nu, såsom många af eder för visso anser, kanske alltför länge uppehållit mig vid den nya riktlinie inom djurskyddspolitik, som betecknas af kontrollverksamhetens befrämjande, men jag har icke ansett mig kunna mindre utförligt behandla denna linie, då jag anser denna verksamhet innefatta det *intimaste* i hela jordbrukarfrågan, på samma gång som den innefattar en af de *viktigaste* punkterna på vårt vidtsväfvande djurskyddsprogram.

Tjurföreningar.

En annan gren af statens och hushållningssällskapens verksamhet för landtmannanäringarnas höjande och stärkande är *förbättrandet af kreatursstammen*. Detta befordras bl. a. af de s. k. tjurföreningarna. Ett antal smärre ladugårdsägare sammansluta sig för att gemensamt inköpa en tjur af högt afvelsvärde. Stat och hushållningssällskap, understundom mer eller mindre direkt också landsting och kommun, uppmuntra genom anslag och räntefria lån till bildande af sådana föreningar, hvilka äro af den allra största betydelse för ladugårdsskötselns höjande. Vid de räntefria lånen och anslagen äro visserligen fästade vissa allmänna villkor om att vederbörande konsulent skall intyga djurets afvelsduglighet och rasegenskaper, men åtminstone i de stadgar, af hvilka jag haft tillfälle att ta del, *saknas utförliga bestämmelser om djurets skötsel och vård*. Jag menar, att djurskyddsföreningarna här skulle söka göra sitt inflytande gällande; söka få infördt i nämnda stadgar och lånevillkor noggranna bestämmelser om daglig rastning af djuren, noggrann rykt och renlighet etc., hvilket allt skulle vara så mycket lättare att få myndigheterna med på, som det numera icke torde finnas någon konsulent eller något förvaltningsutskott eller någon myndighet öfver hufvud, som icke känner, att ett afvelsdjur icke kan i längden bibehållas vid värde, om det icke väl skötes. Här stå i verkligheten betydande värden på spel.

Jag kan anföra ett talande exempel.

Alla ha vi hört talas om den lilla vackra och präktiga *fjäll-*

rasen: hårdig, kraftig, litet fordrande i fråga om föda och beten, af naturen reaktionsfri för tuberkulos, lämnande en mjölk som i fråga om fetthalt slår rekord.

Myndigheter, hushållningssällskap och af landthushållningen intresserade göra allt för att inarbета och renodla denna ras i de norra delarna af vårt land; och det har hvad de mellersta delarna af landet beträffar visat sig medföra ekonomiskt goda resultat att korsa fjällrasen med ayshirerasen, som besitter andra egenskaper, hvilka jämväl icke få förbises.

En bonde i Södra Dalarne inköpte för två år sedan en ung-tjur af fjällras af den förnämsta jämtländska stam.

Två år ha nu gått.

Tjuren har vanvårdats, aldrig fått lämna sitt bås, hans ben ha kroknat af det ständiga stillaståendet, blicken har blifvit slö, ryggen böjd, hårremmen smutsig och grof — en typ af degeneration och förstöring: af den forne ädlingen finns icke spår.

Moraliskt sedt är ett sådant handlingssätt straffvärdt — därå borde följa straffarbete. Ekonomiskt sedt är det en dumbhet. Tjuren, som i inköp betingat 450 kronor, är nu osäljbar såsom afvelsdjur. Såsom slaktdjur värderades han till 40 kronor.

Jag behöfver icke vidare utveckla, att om djurskyddsföreningarna grepe in till förekommande af sådant, så gjorde de en *ekonomiskt fosterländsk gärning*, på samma gång som de fyllde sin moraliska mission.

Jag skulle ytterligare kunna anföra en hel del exempel på, hur *djurskyddet*, rätt bedrifvet, *skapar värden* och hur *djurplågeriet förintar värden* och hur djurskydds rörelsen, när en gång detta förhållande blir för alla känt och af alla insedt, kommer att intaga och *förtjänar* att intaga en rangplats bland de sträf-vanden, som gå ut på att göra vårt land *ekonomiskt starkt och rikt*.

I detta sammanhang skall jag något uppehålla mig jämväl vid en annan social och ekonomisk fråga, som intimt berör djurskydd, nämligen

Egnahemsfrågan.

Många se i lösningen af denna fråga ett af medlen till landets och folkets sociala pånyttfödelse.

Egnahemsrörelsen går, som vi alla veta, framåt efter två linier: å ena sidan beredande af *enbart bostadslägenhet* — åt industriarbetare — och å den andra sidan beredande af *mindre jordbruk*, afsedda åt landtarbetare.

Att döma af den motion, som först bragte egnahemsfrågan på tal i vår riksdag, var från början hufvudvikten lagd vid bildandet af mindre jordbruk. Nästan omedelbart sammankopplades emellertid detta önskemål med bostadsfrågan för industriarbetarne.

Och detta var ett ödesdigert misstag, som redan från början fört hela egnahemsfrågan på sned och som hos många bringat den i misskredit.

Särskildt har småbrukarfrågan lidit häraf, och de högst betydande summor, som staten offrat på egnahemsrörelsen, ha icke burit de frukter som man kunnat vänta, om rörelsen från första stunden blifvit ledd målmedvetet och med beaktande af alla ekonomiska faktorer.

Då man skall bilda ett småbrukarhem måste man tillse att hushållet disponerar ett jordområde, som är så pass stort och äger en sådan belägenhet att möjlighet finnes till utkomst *utan* anlåtande af andra förvärfskällor. Om detta icke är fallet, så är jordbrukslägenhet en vilseledande benämning och understödandet af dylika lägenheters tillkomst en föga berömvärd handling i alla sådana fall, där deras utvidgning till verklig besutenhet är utförbar och förenad med för stora kostnader, samtidigt med att de yttre, vid sidan af jordbruket befintliga förvärfskällorna alls icke eller blott i otillräcklig grad finnas eller också icke för tillräckligt lång tid framåt kunna garanteras.

Det var icke för ro skull eller af en tillfällig nyck blott, som man i äldre tider genom lagbud fordrade full besutenhet — det vill säga alla ekonomiska förutsättningar för en bärkraftig jordbruksdrift — innan ett jordbruk fick bildas.

Den ekonomiska liberalismen har sedermera sönderrifvit detta som så mycket annat godt i äldre åskådning och lagstiftning.

Då man i gamla odalbygder köper in jordområden till egna hem, så äro dessa från begynnelsen begränsade och kunna till följd af sin beskaffenhet och belägenhet endast gifva en begränsad afkastning. Denna afkastning kan visserligen genom allt rationellare skötsel uppdrifvas högst betydligt, men därvid är dock innehafvaren i hög grad beroende af ortens förhållan-

den i allmänhet, af grannarnes kooperation, af afsättningsmöjligheternas uppdrifvande genom gemensamma åtgärder, såsom kontrollföreningar, mejeriföreningar, inköps- och försäljningsföreningar o. d.

Vår agrarpolitik har på denna punkt saknat målmedvetenhet. Man har tyvärr kastat in massor af medborgare, ja t. o. m. hela kategorier däraf — såsom nu senast den afskedade spårvägspersonalen — utan att på samma gång noggrant afväga om de verkligen ekonomiskt, moraliskt och intellektuellt ägt förutsättningar för småbruksdrift och boskapskötsel.

Här ligger ock en fara för *djurskyddet*; och här är ännu en punkt i raden af samtidens stora ekonomiska och sociala frågor, där *djurskyddssträfvandet* bör göra sin stämma hörd och göra sig nyttig för samhället.

Vi, som arbetat i djurskydd under en följd af år, vi ha alla med bekymmer iakttagit, hur okunnigheten och oförmågan att sköta husdjuren förklarligt nog är störst bland de små jordbrukarne. Jag har redan förut i dag haft anledning att gång på gång återkomma just härtill.

Det är då helt naturligt att vi djurskyddare skola med oro se, att allt flere småbruk bildas under sådana ekonomiska förutsättningar att föga garantier finnas för att småbrukarne skola *kunna*, om de ock vilja, rationellt sköta husdjuren.

Det ständigt och med full rätt allt kraftigare från djurskyddshåll framförda krafvet på att endast de, som äga *förutsättningar* att väl sköta djur, skola äga rätt att innehafva djur, blir skjutet åt sidan i samma mån som allt flera ekonomiska faktorer i vårt land *nödvändiggöra* att äfven de, som sakna förutsättningar i detta hänseende innehafva och sköta djur.

Det är därför jämväl ur ensidig djurskyddssynpunkt af den yttersta vikt, att småbrukarrörelsen får en sådan ekonomisk bärkraft, att djurskyddet inom densamma också kan komma till sin rätt.

Nu är det, som jag flera gånger framhållit, mycket svårt för de små ladugårdarna att på ett fullt rationellt sätt sköta djuren. Bland annat är det, som jag visat, förenadt med mycket stora svårigheter att där få in kontrollverksamheten. Verkligt utbildade och sakkunniga skötare kunna icke heller förefinnas annat än i rena undantagsfall, helst så länge folkskoleundervisningen, oförsvarligt nog, icke tager sikte på praktiska ting.

Torplägenheter och småbruksgårdar med den eländigaste husdjurskötsel ha vi i alla tider haft godt om i hela vårt land. Med denna erfarenhet bakom oss nödgas vi med oro se framåt på en växande småbrukarrörelse med ekonomiskt trånga villkor.

Äfven här tror jag emellertid djurskyddets intressen bäst främjas därigenom, att djurskyddsvännerna söka i sin mån främja småbrukets ekonomiska växt.

Det ekonomiska utbytet af ladugårdarna är beroende af en god kötsel af kreaturen, samt af goda och väl ordnade afsättningsmöjligheter för ladugårdsprodukterna.

Här skall kooperationen träda till.

Vi ha redan andelsmejerier. Öfver allt i vårt land resa sig sådana. Men de ha att kämpa med stora svårigheter, som betingas af de långa vägarna från de vidt spridda gårdarna. De många små kvantiteterna mjölk skola bringas fram till mejeriet från alla håll på de steniga, ofta uppblötta, tidtals kanske ofarbara bya- och skogsvägarna. Mjölkten kommer ofta fram i ett bedröfligt skick. Jag skall icke ingå i vidare detaljer på mejerihandteringens område. Jag vill endast konstatera, att småbrukets mejerifråga är en ytterst svår fråga, om den icke löses med ett raskt grepp.

Detta raska grepp ser jag i

andelsladugårdar

anlagda framme vid andelsmejeriet.

Jag vet icke om denna tanke förut blifvit uttalad och måhända befunnits mindre bärkraftig. Men sedan jag kommit att tänka därpå, har jag flera gånger talat vid mejerikonsulenter hvilka förklarar tanken vara ny och värd att tagas under allvarligt öfvervägande.

Kunde den realiseras, skulle djurskyddet därpå ha allt att vinna och intet att förlora. Med den personliga inblick jag haft i de små ladugårdarna ute på landsbygden — på slätten knappast mindre än i djupa skogen — ser jag i välskötta och kontrollerade andelsladugårdar en ljusning, en befrielse från den förbannelse för våra husdjur, som heter *smuts och ohyra, svältutfodring och utnärbling*.

Och fullt ut lika viktigt vore detta för småbrukarrörelsens framtid och ekonomiska utbyte.

Andelsmejeriet skulle, då andelsladugårdarna voro anlagda i dess omedelbara närhet, bära sig bättre. Jag vill icke förlänga mitt föredrag med att i detalj visa detta. Men jag har kalkylerat däröfver; och det är så. Andelsägarna skulle slippa de betungande dagliga mjölktransporterna. De skulle endast behöfva från gårdarna föra fram det kvantum foder, som komme på deras andel. I stora delar af vårt land skulle detta behöfva ske endast vintertiden å slädföre öfver de frusna, ginande sjöarna. I återskjuts till gården finge de föra den på deras andel fallande gödseln.

Ladugårdsbyggnader behöfde icke uppföras och underhållas för ett fåtal djur vid de särskilda gårdarna och egna hemmen, utan en gemensam större ladugård byggdes och underhölles af andelsföreningen. Hvad detta sammansläende ekonomiskt betyder förstår en hvar, som kalkylerat öfver kooperativa företag i allmänhet.

Den nationalekonomiska betydelsen af genomförandet i stort af ett sådant system kan sannolikt icke öfverdrivas.

För småbrukarrörelsen och egnahemsrörelsen innebär detta den ekonomiska möjligheten till växt. Ty det har redan visat sig att det är de stora byggnadskostnaderna, som mångenstädes bringat egnahemsbyggaren på fall och rörelsen i misskredit.

Därför bör andelsladugården ur så väl nationalekonomisk som djurskyddssynpunkt upp på programmet, samt försök i denna riktning snarast möjligt företagas vid de vidtomfattande styckningar af stora gods till egnahemslägenheter, som nu i alla delar af vårt land företagas.

Detta vore en fosterländsk uppgift af verkligt värde för såväl människor som djur.

En fosterländsk uppgift.

Men djurskyddet är en *fosterländsk* fråga, icke blott genom den nationalekonomiska insats, som det — rationellt bedrifvet — kan direkt göra genom det välstånd det befordrar hos den enskilde och genom dess direkta bidrag till nationalförmögenhetens ökning.

Det svenska djurskyddet har en *fosterländsk uppgift* äfven däri, att det höjer vår nations anseende i andra nationers ögon och ställer oss såsom föregångsfolket på detta område.

Under mitt deltagande i internationella kongresser till djurskyddets befordrande har jag flere gånger haft den stora glädjen att höra *vårt land* och *vårt djurskydd* ställas fram på en hedersplats och äras, och man har tillämpat på oss regeln: »Säg oss, hur ett folk behandlar sina djur, och vi skola däraf kunna bedöma dess kulturella ståndpunkt.»

Och erfarenheten kan förvisso bekräfta, att det ligger mycken sanning häri. Vare sig det gäller en individ, en ort, en landsända eller ett folk, så kunna vi spåra *karaktärsriktningen* i det sätt, hvarpå djurvården bedrifves eller djurskyddsideerna bemötas af individen eller af folkets flertal.

Djurskyddet har sålunda en *fosterländsk mission*, en djupt *moralisk mission*.

Genom att höja ansvarskänslan och fördjupa rättskänslan förädlar djurskyddet folkkaraktären och förvärfvar åt vårt fosterland en hedersplats bland civiliserade nationer.

Men vi må komma ihåg, att vi icke äro ensamma på denna vädjobana och att vi icke få slappas och förtröttas i arbetet framåt; att vi icke få somna in i den tron, att vi redan sitta i högsätet. —

Det går långsamt att nå fram till ett mål, men fort att förlora det ur sikte. Därför måste vi hålla stadigt fast vid djurskyddsidealen och icke förtröttas i vårt missionsarbete, utan ständigt söka nya, djärfvare vägar att nå vårt mål.

Detta mål är att genomsyra hela samhället med våra djurskyddskraf och vår djurskyddsmoral.
